

ДОПРИНОС ДР ИЛИЈЕ НАГУЛИЋА ОСНИВАЊУ КЛИНИКЕ ЗА НЕУРОХИРУРГИЈУ У НИШУ

Љиљана Вујотић^{1,2}, Мирјана Нагулић^{1,2}

¹ Медицински факултет Универзитета у Београду,

² Клиника за неурохирургију Клиничког центра Србије

Сажетак

Развој савремене неурохирургије у Србији може се поделити на два раздобља – време када су ове интервенције изводили општи хирурзи (1889–1938) и време издвајања неурохирургије као засебне специјалности (од 1938). У Београду је прво неурохируршко одељење основано 1938, а 1951. оснива се Неурохируршка клиника. Поред операција извођених од стране општинских хирурга у Општој државној болници у Београду, и у другим болницама у Србији су спорадично извођене операције из области неурохирургије, односно неуротрауматологије. У почетку, неурохирургија се развијала кроз ратну хирургију. Нишка неурохирургија развијала се као и београдска, у почетку у оквиру хирургије, од стране општинских хирурга и на хируршким одељењима (Михајло Петровић, санитетски мајор урадио је прву операцију 1897, а први хирург на Хируршком одељењу Окружне болнице био је Арнолд Лауфер). У згради савременог хируршког павиљона почело се са радом 1939. У Државној болници у Нишу, на Одељењу хирургије, под руководством др Николе Ђукнића (1941–1969), бројне неурохируршке интервенције изводио је млади специјалиста неурохирургије др Илија Нагулић, чиме је у оквиру нишке хирургије дефинитивно означио почетак неурохирургије као засебне специјалности. Одсек неурохирургије основан је званично, 1. јула 1957, а његов први шеф, касније директор клинике и професор медицинског факултета у Нишу, био је Витомир Јовичић, који је изашао из београдске школе. Одсек прераста у одељење 1972, па у Клинику 1979. Неурохируршка клиника удружује се у Клинички центар 1990.

Кључне речи: неурохирургија, Ниш, Илија Нагулић, историја медицине

Модерна неурохирургија у Србији рађа се у историјском контексту тешких прилика почетком 19. века. Тек 1830. у Србију стижу страни лека-

ри. Прва санитарска служба оснива се 1838. Прве хируршке операције почињу 1871. повратком др Владана Ђорђевића, а 1889. (др Војислав Субботић) формира се Хируршко одељење болнице на Палилули. Субботић изводи прве неурохируршке операције у Србији. Развој савремене неурохирургије у Србији може се поделити на два раздобља – време када су ове интервенције изводили општи хирурзи (1889–1938) и време издвајања неурохирургије као засебне специјалности (од 1938), када је у Београду основано прво неурохируршко одељење. Касније, 1951. оснива се Неурохирурска клиника. Поред операција извођених од стране општинских хирурга у Општој државној болници у Београду, и у другим болницама у Србији су спорадично извођене операције из области неурохирургије, односно неуротрауматологије. Неурохирургија се развијала кроз ратну хирургију. У балканским ратовима (1912–1913) био је забрањен активни хируршки став према повредама главе и повредама трбуха, али у Србији учињен значајан напредак кроз активнији хируршки став према ратној рани главе и трбуха. Занимљиво је да је за време балканских ратова управник резервне војне болнице у Нишу била жена, хероина српске медицине, Славка Михајловић Клисић.

Нишка неурохирургија развијала се као и београдска, у почетку у оквиру хирургије, од стране општинских хирурга и на хируршким одељењима (Михајло Петровић, санитарски мајор урадио је прву операцију 1897, а први хирург на Хируршком одељењу Окружне болнице био је Арнолд Лауфер). У згради савременог хируршког павиљона почело се са радом 1939.

У Државној болници у Нишу, на Одељењу хирургије, под руководством др Николе Ђукнића (1941–1969), прву неурохируршку интервенцију извео је, 1956. године, млади специјалиста неурохирургије др Илија Нагулић. Већ следеће године (1957) бројним неурохируршким операцијама у оквиру нишке хирургије, др Илија Нагулић је дефинитивно основао неурохирургију као специјалност у Нишу. Одсек неурохирургије основан је званично 1. јула 1957, а његов први шеф, касније директор клинике и професор медицинског факултета у Нишу, био је Витомир Јовичић, који је изашао из београдске школе. Одсек прераста у одељење 1972, па у Клинику 1979. Неурохирурска клиника удружује се у Клинички центар 1990.

Илија Нагулић, рођен је 21. августа 1923. у Ђуприји; отац Милутин, судија, вел. жупан, помоћник бана; мајка Десанка, рођ. Урошевић. Матурирао 1941; дипломирао 1952. и специјализовао неурохирургију (1952–57) на Медицинском факултету у Београду; усавршавао се 1960. у Лиону у Француској, где је стекао степен *assistant étranger*, и годину дана у више центара у САД (1962–63); студијски боравио на неурохирургији Клинике „Ребро“ у Загребу 1957. у Фрајбургу 1969, Кингстону и Монтреалу 1970, Москви 1974. и 1976., Стокхолму и Цириху 1976, Кијеву 1986. и др. Хабилитациони рад *Одузетости доњих удова проузроковане туморима кауде еквине и лумбалном дискус хернијом*, 1960; докторирао 1980. одбраном дисертације *Неурохируршки приступи очној дупљи на*

Медицинском факултету у Београду. Говорио је пет светских језика, биран у сва наставна звања – од асистента (1957) до редовног професора (1980) Медицинског факултета у Београду; област рада васкуларна, функционална-стереотаксична, дечија неурохирургија; био шеф Катедре за последипломске студије из неурохирургије (1979–88), члан Катедре за офталмологију и експерименталну хирургију, комисије за магистарске и докторске тезе, ментор течаја специјализације из неурохирургије (1980–88). Био начелник Одељења Б са дечјим одсеком (1962–73), шеф Одељења неурохирургије и учесник у оснивању Медицинског факултета у Орану (Алжир) у току пет семестара (1965–68); директор Неурохируршке клинике у Београду (1973–78), члан КПО и начелник Сектора клинике са два одељења и два одсека клинике (1978–88); оснивач Неурохируршког одсека у Нишу 1957. – из кога се развила Неурохируршка клиника; био консултант Савезног института и Завода за рехабилитацију (1959–89). У дечјој неурохирургији бавио се малформацијама нервног система; предложио класификацију кранијалних дисрафичних малформација, а његов рад о темпоралним менингоцелама цитира се као изворна студија у светској литератури. Бавио се посебно стереотаксичном и функционалном хирургијом; аутор оригиналне операционе технике мини-орбитотомије, а заслужан за развој микронеурохирургије од 1977. године. Аутор првог уџбеника *Неурохирургија* у нашој земљи (два издања: 1970. и 1975) и монографије *Функционална неурохирургија* (1988); програма специјализације; *Каталога знања и вештина* (за студенте и лекаре на специјализацији, 1977) и прилога у *Уџбенику хирургије*. Члан уређивачког одбора Медицинске енциклопедије Larousse (1974–76), медицинских и хируршких часописа. Објавио је бројне радове и књиге, поглавља у књигама. Члан СЛД, Медицинске академије СЛД од 1976, оснивач и председник Неурохируршке секције СЛД (1975–86); члан Научног друштва Србије од 1974; члан Одбора Европског удружења неурохирурга (1975–78), редовни члан Интернационалног друштва за дечију неурохирургију – ISPN (од 1981); био члан редакције часописа: *Acta chir Yu* (1972), *Неуропсихијатрија*, Загреб (1976–90) и *Српски архив*.

У време када је Илија Нагулић завршавао медицину, 1953, па и касније, вероватно све до краја педесетих година, специјализације су дељене по нахођењу челника из Министарства. Желео је хирургију, још на студијама волонтирао на хирургији заједно са др Настасићем, који ће касније остварити каријеру у Америци. У салу Хируршке клинике улази на мала врата, као цртач, понекад држи куке или тера муве из сале, или држи хлороформ маску. Супруга Мирјана Нагулић, професор неурохирургије, сећа се да је Илија причао, да је више волео да држи маску, јер је код асистенција неретко добијао ударац у цеваницу, ако нешто крене како не треба. Али држање маске доводило је до поспаности и умора. Кад му је друг, др Настасић отишао у Америку, Илија је кренуо да оствари свој хируршки сан. Добио је специјализацију из хирургије код др Ђукнића у Нишу (шеф одељења 1941–1969, асистент Медицинског факултета у Београду 1924).

Неки од специјализаната поред њега, били су др Славковић (од 1952), др Мира Антоковић (од 1951) и Др Кениг. Сви су гајили велико поштовање према др Ђукнићу. Др Ђукнић је говорио да се тек нежним покретима прстију, може открити дефанс трбуха. Касније је др Нагулић ту нежност поступања пренео на рад са нервним ткивом, подсећајући своје асистенте да буду нежни и стално имају на уму на то колико *коњских снага* има у њиховим прстима који преносе силу на најплементије ткиво у природи. У току хирушког рада у Нишу др Нагулић је уочио да има доста болесника са патологијом мозга и кичмене мождине, па је уз помоћ др Ђукнића кренуо да се тиме бави. Старији нишки неурохирурги памте, како је др Нагулић направио прву Кушинг иглу, од каниле која се уводи у кравље виме, и користио је за пункцију можданих комора.

А о томе како је текло добијање специјализације говори писмо које је др Слободан Костић упутио др Илији Нагулићу.

Писмо је датирано 11. октобра 1954.

*Госп. Др Илија Нагулић, Хирушко одељење градске болнице Ниш
Др Слободан Костић, Београд 3, ул Светозара Марковића 58/2*

Драги колега др Нагулић,

У вези вашег писма разговарао сам данас са другарицом Пишталом у одељењу Савета здравља НР Србије. Обећала је да ће у најскорије време, њихов савет послати своју сагласност вашем управнику болнице да се ви упутите на специјалност из неурохирургије.

Са своје стране ја бих вашем управнику саветовао да у првом реду вас упуте овамо на специјализирање јер ће тако тек за две године доћи до првог неурохирурга за целу вашу велику област, а са другим кандидатом (др Ивица Кениг) за четири године те ће бити у целој нишкој области два млада неурохирурга што ће једва бити довољно за рад и сарадњу, а ниуколико сувишно да се неби знало шта ће са другим неурохирургом да раде. И друге мање болнице воде бригу да подигну своје кадрове специјалиста, а то су урадиле већ оне у Новом Саду, Сарајеву, Скопљу и сл. За сада у целој нишкој области заједно са Београдом и Загребом, нема свега десетак квалификованих неурохирурга, а за Ниш и околину кроз идуће 4 године биће у свему вас два одређена кандидата. Ја би желео да баш Ниш добије што пре првог неурохирурга за најјужније наше крајеве.

Са своје стране сам учинио што могу а и убудуће вам стојим на располагању. Поздравите вашег управника и шефа др Ђукнића и уверите их да ће за две године, док ви стекнете специјалност, први изабрани кандидат доћи овамо на ваше место, а ви се вратити као готов неурохирург, за цео Ниш и околину, тако да за 4 године добијете ви себи помоћника и временом и заменика.

С тим лепим жељама поздравља вас ваш

Слободан Костић

Тако је др Илија Нагулић завршио специјализацију и по повратку у Ниш основао одсек Неурохирургије при хируршком одељењу. Одсек је имао 15 кревета на одељењу неурологије, 1 кревет у интензивној нези и 2 на одељењу хирургије на другом спрату зграде хирургије. Болесници су прегледани у хируршкој амбуланти где су радили болничар Нацко (до доласка лекара на специјализацију он је и асистирао), болничар Бата Вуле (који је био главни техничар на хирургији, а касније помоћник директора болнице). Остало је забележено које су операције рађене у самом почетку рада одсека од јуна до новембра 1957: Траума: фисуре и обраде рана 2, депресивни преломи 3, 3 краниектомије због епидуралног хематома и депресионе фрактуре; периферни живци: неуролиза медијануса, тумор фацијалиса; операције кичме: екстрадурална компресија, тумор кауде еквине, М. Little, лумбалне дискус херније, симпатектомија код М. Raynaud gangrena digitorum manus dx; операције хидроцефалуса, евакуација цисте, операције тумора и цисте мозга и малог мозга, трахеотомија, дренажа ликвора по Торкилдсену. У раду су учествовали медицинске сестре и техничари Лепосава, Алма, Михаела, Цецилија, Фелицита, Живота, Часлав, Трифун, Феђа, Сади и Жаре. Одељење је радило пуном паром.

Међутим, убрзо по оснивању Одсека Неурохирургије при Хируршкој клиници 1957, др Нагулић одлази на усавршавање у Загреб, а потом у Лион 1960. на 6 месеци. Клицу неурохирургије прихватили су др Јовичић и др Антовић. Одсек прераста у одељење 1972, па у Клинику 1979. Неурохирурска клиника удружује се у Клинички центар 1990.

Кључни допринос нишкој неурохирургији др Илија Нагулић дао је бројним неурохирурским интервенцијама које је изводио као млад специјалиста, постављањем темеља савременом устројству једног хируршког одељења, својом ширином и мудрошћу, идући укорак са светом. Највише и пре свега, задужио је Ниш и нишку неурохирургију, дајући идеју за формирању неурохирурског одељења и улажући труд да се одељење формира, као и да по формирању, начини прве кораке свога раног детињства, угледајући се на рад Миливоја и Слободана Костића и пратећи развој неурохирургије у Београду.

Литература

1 Janićijević M. Neurohirurgija u Srbiji – od laičkih trepanacija do današnjih dana, Svetlost, Саџак, 2006.

2 „Биографски лексикон – Познати српски лекари“, Издавач: Мелена Милановић уз подршку Друштва за очување српске баштине у Америци, Лос Анђелес, САД; Српске националне академије, Торонто, Канада; Академије медицинских наука Српског лекарског друштва, Београд, Србија. Београд, Торонто 2005., стр. 558–559

3 <http://istorijanisa.wikidot.com/2-bolnica-sad>

4 http://www.sld.org.rs/en/ma_in_memoriam.asp